

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Det tidlige samspil og musikterapi

Holck, Ulla

Published in:
Livsbladet

Publication date:
2011

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Holck, U. (2011). Det tidlige samspil og musikterapi. *Livsbladet*, 11-15.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Det tidlige samspil og musikterapi

Af Ulla Holck, ph.d., lektor på musikterapiuddannelsen, Aalborg Universitet.

Har skrevet en ph.d. afhandling om musikterapi og de tidlige samspilsformer i forhold til børn med betydelige funktionsnedsættelser¹.

I samspil med et spædbarn har de fleste erfaret, at en forudsigelig vugge- eller børnesang, sunget langsomt og blidt af moren eller faren har en beroligende indflydelse på spædbarnet – og dermed at musik med disse træk også har en beroligende effekt. Hvad der er langt mindre kendt er, at spædbarnet fødes med nogle musikalske evner, der viser at musik har meget lange rødder tilbage i menneskehedens og dermed i hjernens udviklingshistorie². Og at denne udvikling er tæt forbundet med menneskets/barnets *sociale og kommunikative* udvikling. Derfor kan man ved hjælp af musikterapi fremme koncentration, kommunikation og socialt samspil hos børn, der af forskellige grunde har svært ved netop dette.

I lande som Tyskland og USA er man visse steder langt fremme med brug af musik og musikterapi på de neonatale afdelinger som en aktiv del af behandlingen – og ikke blot som 'maskering' af sygehusstøj. I USA har man gennem 15 år

forsket i området og fundet, at man med den rette musikstimulation til det præmature barn (som f.eks. afspilning af morens stemme, vuggeviser, osv.) samt træning af forældre i fokus på lydpåvirkning og tidlige samspilsformer påviseligt mindsker stress hos barnet, giver bedre/hurtigere tilknytning, bedre suttemønstre og derved hurtigere vægtøgning, sammenholdt med kontrolgrupper³.

I Danmark anvendes musikterapi ikke i en målrettet indsats på de neonatale afdelinger, men udelukkende i forhold til småbørn og skolebørn med alvorlige senfølger og/eller egentlige hjerneskader. På grund af aldersgruppen er der tale om en aktiv anvendelse af stemme og musikinstrumenter – og altså ikke alene afspilning af beroligende musik, som mange umiddelbart vil forbinde med musikterapi i forhold til det præmature område (se f.eks. Irgens-Møller & Skrudlands artikel om musikterapi med præmature børn

¹ U. Holck (2002). *Kommunikalsk samspil i musikterapi*. Ph.d. afhandling, Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet. Afhandlingen kan findes på: http://old.musikterapi.aau.dk/forskerskolen_2006/dissertations/holck/

² S. Malloch & C. Trevarthen (2009). *Communicative Musicality*. Oxford: Oxford University Press

³ For gennemgang af denne forskning, se:

J. Standley (2002). A Meta-Analysis of the Efficacy of Music Therapy for Premature Infants. *Journal of Pediatric Nursing*, 17 (2), 107-113.

L.F. Gooding (2010). Using music therapy protocols in the treatment of premature infants: An introduction to current practices. *The Arts in Psychotherapy*, 37, 211-214.

i forrige nummer af Livsbladet⁴). Ud over at styrke barnets kommunikative evner, anvendes musikterapi også til at hjælpe forældre og omsorgspersoner til at styrke deres del af samspillet⁵. Dette eksemplificeres nedenfor, men først lidt om det tidlige samspils musikalske natur.

Kommunikativ musikalitet

Spædbørn indgår tidligt i et aktivt samspil med deres forældre. Ser man nærmere på dette samspil, viser det sig at være præget af puls, rytme, *timing* (fornemmelse for en lyds tidsmæssige placering), klang, melodiske bevægelser, afstemning, osv. Under ét kaldes dette for en 'kommunikativ musikalitet'⁶ (til forskel fra 'skolet musikalitet'), og denne musikalitet gør såvel spædbørn som forældre i stand til at indgå i sprogløse samspil som forudsætning for tidlig tilknytning. Allerede kort efter fødslen er nyfødte i stand til at imitere en åben A-lyd, og omkring 6-ugers alderen udvikler de tidlige lydimitationer sig til små lyd-dialoger mellem forældre og barn. Disse har en udpræget rytmisk karakter, idet forældrene uden at tænke over det former samspillet, så det er præget af gentagelser og regelmæssighed med små variationer. At dette også gælder præmature børn, ses i en hollandsk forsknings-case med en præmatur pige, Naseeria, der er født 12 uger for tidligt⁷. Tre uger efter fødslen bliver Naseeria dagligt taget ud af kuvøsen for at sidde en stund i kænguruposition under sin fars T-shirt, idet moren er for svag efter en kompliceret fødsel. Allerede 6 uger gammel – dvs. 6 uger før normal termin – kan Naseeria og faren føre små lyd-dialoger med korte Ah-lyde. Da faren med vilje en enkelt gang undlader at svare, gentager Naseeria efter en kort pause sin lyd, hvorefter dialogen fortsætter.

I betragtning af hvor fysisk sårbart menneskebarnet er ved fødslen – præmaturt eller ej – kan de veludviklede evner til at opfatte puls, rytme og timing osv. umiddelbart undre. Pointen synes at være, at spædbarnet netop har udviklet disse evner på grund af den totale afhængighed af om-

sorgspersoner – en afhængighed, der gør det vigtigt at kunne engagere og kommunikere med forældrene lige fra starten. At den videre udvikling også går stærkt viser sig ved, at spædbørn allerede i en alder af 4 måneder begynder at tillægge forældrenes lyde en 'sprogli' (eller semantisk) mening. Således opfattes opadgående stemmelyde som igang sættende, nedadgående lyde som beroligende og 'klokkeformede' figurer (op-ned) som beundrende, spændingsgivende⁸.

Jamen, jeg er da ikke musikalsk!

For de nybagte forældre kommer 'babysnakken' som regel af sig selv. Uden at tænke over det, afstemmer de deres udspil til barnets udtryk, tilpasser tonelejet og tempoet og laver mange gentagelser med små variationer, osv. Når barn og forældre har det godt sammen, foregår dette samspil *legende og med stænk af humor*. De færreste forældre (eller omsorgspersoner) tænker over, hvad de gør – og for de fleste ville det være temmelig kompliceret, hvis de skulle lære det kognitivt. Det er først, når man begynder at analysere samspillet, at det går op for én, hvor musikalsk afstemt samspillet er.

Jeg har ofte hørt forældre eller andre omsorgspersoner indvende, at de ikke er musikalske, underforstået at deres samspil med spædbarnet derfor ikke kan have en musikalsk karakter. Men pointen er, at den tidlige kommunikative musikalitet *ikke* er tillært og derfor heller ikke er præget af den skolede musikalitets krav om at synge på en bestemt måde – hvad enten genren er pop/rock, jazz eller opera. Tværtimod er der direkte adgang til den kommunikative musikalitet, hvis ellers forældrene/omsorgspersonen har det godt og kan finde ind til et legende samspil med spædbarnet.

Musikterapi som støtte til et legende forældre-barn samspil

Når et barn fødes præmaturt, får alvorlige senfølger, og eventuelt har en hjerneskade, udfordres forældre-barn sam-

⁴ I. Irgens-Møller & H. Skrudland (2010). Musikterapi til præmature børn. *Livsbladet*, 10(3), 28-31.

⁵ V. Jonsdottir (2008). Music therapy and early intervention from a caring perspective. I Trondalen & Ruud (Red). *Perspektiver på Musikk og Helse. NMH-publikasjoner 2008(3)*, 367-384. Oslo: Norges Musikkhøgskole, Unipub AS.

⁶ For gennemgang, se U. Holck (2007). Musikterapi i lyset af musikalske træk i tidlige dialoger. *Psyke & Logos* 28, 408-426.

⁷ S. Bråten (1998). *Kommunikasjon og Samspill. Fra fødsel til alderdom*. Oslo: Tano Aschehoug.

⁸ S.E. Trehub, L.J. Trainor & A. M. Unyk (1993). Music and speech processing in the first year of life. *Advances in Child Development and Behavior*, 24, 1-35.

Lektor Ulla Holck.

spillet markant. Nogle småbørn får svært ved at synkronisere sociale samspil. De tager f.eks. færre initiativer og har længere responstid, hvilket giver flere sammenbrud i samspillet, fordi den voksne kommer til at tage et nyt initiativ, inden barnet når at reagere. Andre børn har svært ved at give en forståelig følelsesmæssig respons, hvilket betyder, at den voksne har svært ved at afstemme sig og får en tendens til at blive mere styrende ved f.eks. at bruge bydeform ("Sæt dig ned!", "Spis nu!", osv.)⁹. Derudover vil eventuel træthed eller tristhed hos forældre selvsagt afspejle sig i stemmeføring og lægge en dæmper på samspillets vitale kvalitet. Når et samspil udfordres på denne måde, er der ikke samme

lette adgang til den kommunikative musikalitet, hvilket har betydning for udviklingen af de tidlige samspilsformer. I forhold til at overkomme disse vanskeligheder fremhæves legens betydning for at skabe en god samspilsramme for begge parter. Således skaber leg naturligt opståede og spontane samspilsformer, modsat eksplicit social træning eller undervisning¹⁰. Autismeforskerne Schuler, Prizant og Wetherby (1997) beskriver legende sammenhænge som ikke alene de mest effektive for barnets udvikling, men også de sjoveste for alle parter! I leg foregår kommunikationen mellem *to parter, der begge gør deres* bedste for at få legen til at fungere, mens mere traditionelle læringsituationer i langt

⁹ Kilderne til denne forskning kan ses i Holck 2007, se note 6

¹⁰ L.G. Klinger & G. Dawson (1992). Facilitating early social and communicative development in children with autism. I: Warren & Reichle (Eds). Causes and Effects in Communication and Language Intervention. Baltimore: P.H. Brooks Publishing.

Musikterapi

Uddannelsen til musikterapi er en 5-årig kandidatuddannelse fra Aalborg Universitet, som er det eneste sted i Danmark, hvor man uddanner musikterapeuter, se også: www.mt-uddannelsen.aau.dk. I det titlen som musikterapeut endnu ikke er beskyttet i Danmark, skal man henvende sig til en kandidatuddannet musikterapeut, for at få professionel og forskningsbaseret behandling.

højere grad fokuserer på barnets problemer og ensomme kamp¹¹. Dette gælder i alle samspil – uanset om der er tale om en gennemgribende udviklingsforstyrrelse eller ej.

I et relationelt perspektiv er det mest 'effektive' derfor at hjælpe forældre-barn med at indgå i et legende samspil, de begge synes er sjovt. Det vil automatiske få *timing*en, afstemningen og musikaliteten frem i samspillet, og derved fremme udviklingen af de tidlige samspilsformer. Instinktivt føles det bare meget nemmere at få det legende tidlige samspil frem sammen med en 1-årig på skødet end sammen med en 10-årig.

I dette perspektiv er det musikterapiens force, at man kan gentage tidlige samspilsformer, men på en måde så de forekommer mere alderssvarende – og dermed sjove for barn-forældre at deltage i. Ved endvidere at eksplicite samspilsformerne og give forældrene bud på, hvordan de kan gentages i en 'ældre' udgave, kan man styrke koncentration, imitation, turtagning og afstemning i samspillet, hvilket nedenstående eksempel viser.

Eksempel: Di-da-Dish

Egil er 2 ½ år, han har en medfødt hjerneskade og mentalalder ca. 1 ½ år. Ifølge journalen er han "svær at kontakte, han viser ikke initiativ til eller deltagelse i kommunikation, endsigte deltagelse i lege med din tur – min tur". Hans fysio-

terapeut foreslår musikterapi for at se, om man kan nå ham ad denne vej.

Inden start på musikterapien fortæller Eigils mor, at han jubler højt og vedvarende, når han er til handicapidning. I musikterapien sætter musikterapeuten derfor Eigil på en stor fysiorisk bold (kendt fra gymnastik), hvorefter han begynder at hoppe og hvine højt ligesom på hesteryggen. For at han ikke skal falde ned, holder musikterapeuten Eigil i siden, mens hun synger, men efter et par gange overtager moren dette, så musikterapeuten får hænderne fri til at spille guitar. Den vedvarende hoppebevægelse angiver pulsen for deres samspil – på samme måde som et spædbarn hopper på skødet af moren, blot i en 'ældre' udgave med bold og guitar foruden sang. Og ganske som i tidlige samspil, laver musikterapeuten nogle stop i sangen, som vækker Eigils opmærksomhed og får ham til at reagere og vise, at han gerne vil fortsætte. I en langt tidligere udgave, gentog 6 uger gamle, præmature Naseeria sin lyd, da faren undlod at svare hende en enkelt gang.

Egil viser sig at have en meget fin periodefornemmelse, og allerede femte gang kan han indgå i et imitativt, samspil med musikterapeuten, hvor de skiftes til at synge tre toner på sproglyde, som f.eks. Di-da-DISH, Ba-ba-BAM, Hej,hej,HEJ, Nej,nej,NEJ, osv. Der er tale om en rytmisk turtagning, hvor guitar-akkompagnementet angiver rammen for naturlige skift. Glemmer Eigil at svare, venter de blot til næste gang – pausen bliver ikke anstrengt 'forkert', som ved manglende svar i almindelige samspil. (På www.musikterapi.aau.dk kan man se et lille klip fra denne musikterapi som del i en udsendelse om musikterapiuddannelsen på AAU.)

Som det fremgår, kunne Eigil i musikterapien indgå i en legende kommunikation med sproglyde i turtagning. Udover glæden ved at se sin dreng så stærkt koncentreret og kommunikativ ved hjælp af det musikalske samspil, fik Eigils mor gejst og idéer til, hvordan hun kunne komme videre med musikalske sprog-lege uden for musikterapien. Det viste sig, at netop kombinationen af den fysiske arousal (hoppebevægelsen) og turtagning med sang var nøglen ind til Eigils kommunikative potentiale, og et halvt år efter starten på

¹¹ A. Schuler, B.M. Prizant & A.M. Wetherby (1997). Enhancing language and communication development. Prelinguistic approaches. I: Cohen & Volkmar (Eds.), Handbook of Autism and Pervasive Development Disorders. New York: John Wiley and Sons.

musikterapien var han blevet så sprogligt opmærksom, at han kunne opsnappe sange han hørte i radioen. Børn er forskellige, og ikke alle vil reagere så hurtigt eller markant som Eigil. Men forløbet er et godt eksempel på, hvordan man med musikterapi kan lave en forstærket musi-

kalsk udgave af de tidlige samspilsformer i forhold til børn, som ikke kan opsnappe dem af sig selv. Samtidig kan forældre eller omsorgspersoner få indsigt og idéer til legende samspil, der får den kommunikative musikalitet spontant frem uden for musikterapien.

Strikkeopskrift på præmaturhuer

Af Elin Kjems Nissen, Butik Garnnissen i Bagsværd

Garn, der kan bruges, er f.eks.: Record 215 eller Mandarin – det skal være ren bomuld. Brug strømpepinde nr. 2,5. På et nøgle garn kan du strikke 2-3 huer alt efter størrelserne.

Str. XS, (S), M, (L), XL. Hueomkreds før vask: 22 cm., (24 cm.), 26 cm., (28 cm.), 30 cm. Huerne krymper ca. 2 cm. i omkreds efter en kogning. De størrelser, der bliver brugt mest, er de 3 midterste størrelser.

Slå 72 masker op (78 m), 84 m, (90 m), 96 m. Strik rib (1 vrang, 1 ret), på 3 pinde, (4 p.), 5 p., (6 p.), 7 p. Strik 1 pind ret (glatstriking fra nu af). Herefter tager du ind og ud på følgende måde: Strik 1 maske, tag 1 maske ud, strik 10 m, (11m), 12 m, (13m), 14m. Tag 1 maske ind, strik 1 m, tag 1 maske ind. Strik 11 m (12 m), 13 m (14 m), 15 m. Tag 1 maske ud, strik 1 m, tag 1 m ud. Strik 6 m, (7m), 8 m, (9 m), 10 m. Tag 1 maske ind, strik 1 m, tag 1 maske ind. Strik 6 m, (7 m), 8 m, (9 m), 10 m. Tag 1 maske ud, strik 1 m, tag 1 m ud. Strik 11 m (12 m), 13 m (14 m), 15 m. Tag 1 maske ind, strik 1 m, tag 1 maske ind. Strik 10 m, (11 m), 12 m, (13 m), 14 m og tag 1 m ud.

Strik 1 omgang uden ind- og udtagninger. Fortsæt med ind- og udtagninger i alt: 5 (6), 7, (8), 9 gange på hver anden pind. Herefter fortsættes der kun med indtagningerne, til der er ca. 10 masker tilbage. Strik de

sidste masker sammen 2 og 2 og træk tråden gennem de resterende masker. Enderne hæftes så usynligt og fladt som muligt.

Ved huens ørerspidser knyttes bindebånd. De skal være ca. 25 cm. lange (størrelser). Klip 2 garnstykker à 2 meter, hæft dem i spidserne ved ørerne, som om det var frynser. Tag en hæklenål og træk den ene "fryns" igennem kanten af huen, så der kommer en løkke frem.

Skiftevis trækker man nu en løkke fra den ene og den anden tråd og strammer mellem hver ny løkke. 1. Løkke holdes åben med venstre pegefinger. Højre pegefinger fanger den nye tråd og venstre hånd strammer den foregående løkke. Nu er det omvendt. Højre pegefinger holder løkken åben, og venstre pegefinger fanger den anden tråd, og højre hånd strammer den foregående løkke. Sidste løkke: Træk den ene tråd helt igennem løkken. Bind en stram knude for enden af det knyttede bånd og klip af 2 cm fra knuden, så der kommer et par frynser.

